

HROZBY TERORISMU V ŽELEZNIČNEJ DOPRAVE

Martin Čížlák, Zdeněk Dvořák¹

Anotácia: Skúmanie možných hrozieb terorizmu v železničnej doprave je jednou z dôležitých činností krízového manažmentu dopravy. Počnúc identifikáciou možných cieľov teroristických útokov, cez návrh opatrení na odhaľovanie možných hrozieb až po návrhy na technické a technologické opatrenia v železničnej doprave.

Kľúčová slová: terorizmus v železničnej doprave, identifikácia hrozieb.

Summary: Research of possible threats in railway transport is one of a very important activity of crisis management in transportation. The first step is identification of possible terrorist attacks aims. The second is proposals of proceedings threats till proposal of technical and technological proceedings in railway transport.

Key words: Terrorist in railway transport, identification of threats.

1. ÚVOD

Terorizmus je veľmi aktuálny, ale zložitý spoločenský jav, ktorý sa dá chápať ako systematické páchanie násilia s cieľom vyvolať strach, umožňujúci dosiahnutie politických cieľov. Je definovaný ako súhrn antihumánnych metód hrubého zastrasovania politických odporcov hrozbou sily a užitia rôznych foriem násilia. Ako jedna z mnohých podôb násilia nie je novým javom. Mimoriadne dynamickým vývojom prešiel najmä v súvislosti so vznikom a zánikom bipolárneho bezpečnostného usporiadania sveta. Vedľa individuálneho terorizmu existuje terorizmus skupín, niektoré koordinujú svoju činnosť na medzinárodnej úrovni čo je tzv. medzinárodný terorizmus (WIKIPEDIA. 2006).

2. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA V BOJI PROTI TERORIZMU

Medzinárodné spoločenstvo sa už niekoľko desaťročí viac-menej úspešne snaží spojiť svoje sily v boji proti tomuto fenoménu. To bol tiež hlavný dôvod, prečo OSN od 60-tych rokov prijala rad zmlúv, ktoré umožnili podstatne zdokonaľiť medzinárodnú spoluprácu v tejto oblasti tým, že určili jej legislatívny rámec. Až dosiaľ bolo prijatých 11 hlavných medzinárodných konvencií, ktoré vymedzili zodpovednosť a záväzky jednotlivých štátov a prispeli tak k vyššej koordinácii spolupráce. Väčšina týchto konvencií bola podpísaná a následne ratifikovaná aj

¹ Martin Čížlák, Ing., Zdeněk Dvořák, doc. Ing., PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra technických vied a informatiky, 1. mája 32, 010 26 Žilina, Tel. +421 513 6854, Fax +421 513 6620, E-mail: Zdenek.Dvorak@fsi.uniza.sk

vládami SR okrem „Medzinárodnej zmluvy o potlačovaní teroristických bombových útokov“ (WIKIPEDIA. 2006).

Právny rámec spoločného postupu svetového spoločenstva v boji proti terorizmu určujú nasledujúce vybrané medzinárodné zmluvy:

- Zmluva o trestných činoch a niektorých iných činoch spáchaných na palube civilných lietadiel (Tokio, 14. september 1963),
- Zmluva o potlačení protiprávneho zmocnenia sa lietadiel (Haag, 16. december 1970),
- Zmluva o potlačení protiprávných činov proti bezpečnosti civilného letectva (Montreal, 23. september 1971),
- Zmluva o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám používajúcim medzinárodnú ochranu vrátane diplomatických zástupcov (New York, 14. december 1973),
- Zmluva o fyzickej ochrane jadrového materiálu (Viedeň, 26. október 1979),
- Medzinárodná zmluva proti braniu rukojemníkov (New York, 17. december 1979),
- Protokol pre potlačovanie nezákonných aktov násilia na letiskách slúžiacich medzinárodnej civilnej doprave (Montreal, 24. február 1988 - dodatok a rozšírení Montrealskej zmluvy z roku 1971),
- Zmluva o zamedzení nezákonných aktov proti bezpečnosti námornej dopravy (Rím, 10. marec 1988),
- Protokol o stíhaní nezákonných aktov proti bezpečnosti plávajúcich plôšin v pevninskej plytčine (Rím, 10. marec 1988),
- Zmluva o označovaní plastických trhavín na účely ich identifikácie (Montreal, 1. marec 1991),
- Medzinárodná zmluva o potlačovaní teroristických bombových útokov (New York, 15. december 1997).

Verejný dopravný systém, ktorý bol v minulosti iba ojedinelým cieľom teroristických útokov sa v súčasnosti zjavne stal prednostným cieľom . Je to z dôvodu jeho ľahkej dostupnosti a hlavne zraniteľnosti, čo je charakterizované veľkou koncentráciou ľudí (cestujúcich), pre ktorých zabezpečuje prepravu z miesta na miesto. Verejné dopravné systémy sú otvorené a dostupné pre všetkých, ktorí sa rozhodnú využiť ním poskytované služby a to bez individuálnej kontroly prístupu, prípadne identifikácie cestujúcich.

3. SPOLUPRÁCA V BOJI PROTI TERORIZMU NA MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI VO VZŤAHU K ŽELEZNIČNEJ DOPRAVE

I keď dosiaľ sa cieľom útokov stala osobná železničná doprava je reálna hrozba využiť na cieľ útokov systém prepravy nebezpečných tovarov. Tento cieľ presnejšie prepravované nebezpečné tovary predstavujú vážne nebezpečenstvo vzhľadom na svoje charakteristické vlastnosti pre cestujúcu verejnosť ale aj obyvateľstvo v okolí kde by k takémuto útoku došlo. Z uvedeného dôvodu boli vykonané preventívne kroky s cieľom znížiť vyplývajúce riziká. Táto prevencia bola pretransformovaná do reálnej podoby aj prostredníctvom úpravy prepravných podmienok v predpise RID. V kapitole 1.10 „Ustanovenia pre bezpečnosť“ menovaného predpisu je definovaný „nebezpečný tovar so zvýšeným nebezpečenstvom“ ako nebezpečný tovar pri ktorom trvá možnosť zneužitia na teroristické ciele a s tým spojené závažné následky (strata veľkého množstva ľudských životov a mohutná deštrukcia). Zoznam predmetných tovarov podľa oddielu 1.10.5 RID je uvedený v tabuľke 1.

Tabuľka 1 - Zoznam nebezpečných tovarov s vysokým nebezpečenstvom (zdroj: ZBIERKA. 1999-2006)

Trieda	Podtrieda	Látka alebo predmet	Množstvo		
			Nádrž (l)	Voľne ložený (kg)	Odosielané kusy (kg)
1	1.1	Výbušné látky a predmety s výbušnou látkou	a)	a)	0
	1.2	Výbušné látky a predmety s výbušnou látkou	a)	a)	0
	1.3	Výbušné látky a predmety s výbušnou látkou so skupinou znášanlivosti C	a)	a)	0
	1.5	Výbušné látky a predmety s výbušnou látkou	0	a)	0
2		Zápalné plyny (s klasifikačným kódom obsahujúcim písmeno F)	3000	a)	b)
		Jedovaté plyny (s klasifikačným kódom obsahujúcim písmena T, TF, TC, TO, TFC alebo TOC) okrem obalov na aerosóly pod tlakom	0	a)	0
3		Zápalné kvapalné látky skupiny obalov I. a II.	3000	a)	b)
		Znecitlivené výbušné kvapalné látky	a)	a)	0
4.1		Znecitlivené výbušné látky	a)	a)	0
4.2		Látky skupiny obalov I.	3000	a)	b)
4.3		Látky skupiny obalov I.	3000	a)	b)
5.1		Látky podporujúce horenie (pôsobiace oxidačne) skupiny obalov I.	3000	a)	b)
		Chloristan, dusičnan amónny a hnojivá obsahujúce dusičnan amónny	3000	3000	b)
6.1		Jedovaté látky skupiny obalov I.	0	a)	0

6.2		Látky spôsobilé vyvolať nákazu kategórie A	a)	a)	0
7		Rádioaktívne látky	3000 A1 (vo zvláštnej forme) príp. 3000 A2 v odosielaných kusoch typu B alebo typu C		
8		Žieravé látky skupiny obalov I.	3000	a)	b)

Poznámky:

a) bezpredmetné

b) ustanovenia oddielu 1.10.3 „Ustanovenia pre nebezpečný tovar so zvýšeným nebezpečenstvom“ sa neuplatňujú pri žiadnom množstve

V reakcii na súčasnú dôležitosť otázok a problémov železničnej bezpečnosti vrátane terorizmu sa Medzinárodná únia železníc - UIC (ďalej len UIC) rozhodla zefektívniť svoju pôsobnosť v tejto oblasti a to vytvorením pozície tzv. „Chief Security Officer“ na centrále UIC. Jeho úlohou je viesť prácu vykonávanú v tejto oblasti, navrhovať a organizovať systém (štruktúru) pre nové podnety v medzinárodnej spolupráci a dávať podklady pre bezpečnostnú politiku. Toto je realizované cez špecifické akcie a udalosti so stálym cieľom „lepšej zjednocujúcej snahy“ vynaloženej železničnými spoločnosťami pôsobiacimi v tejto oblasti. Plnenie predmetného cieľa vychádza z práce vykonávanej v dvoch skupinách:

Bezpečnostná skupina (The Security Group):

- spolupracujú v nej bezpečnostní manažéri železničnej bezpečnosti,
- jej cieľom je:
 - 1.) posilnenie stratégie (prevencia a odozva) v boji proti vandalstvu, kriminalite a terorizmu,
 - 2.) vytvorenie a upevnenie partnerstva medzi členskými štátmi a zintenzívniť spoluprácu s Európskou komisiou.

Dosiahnutie stanovených cieľov vyplýva zo spolupráce medzi Európskou komisiou (Generálne riaditeľstvo pre dopravu a energiu, Riaditeľstvo bezpečnosti), Medzinárodnou asociáciou verejnej dopravy - UITP (na základe dohody o partnerstve podpísanej na generálnom zhromaždení UITP, jún 2004) a Federálnym železničným úradom - FRA (vyplývajúca zo seminára v New Yorku, október 2003 a z iniciatívy o výmene bezpečnostných informácií).

Colpofer skupina (the Colporfer Group):

- zahrňujúca bezpečnostných manažérov alebo policajné zložky so zodpovednosťou za sektor železníc.

Organizácia Colpofer (Collaboration des services de Police Ferroviaire) bola založená v roku 1980 železničnými spoločnosťami a zložkami železničnej polície ako zvláštna nezávislá skupina pridružená k UIC. Jej vznik bol iniciovaný potrebami poskytnúť ochranu v prostredí železničnej dopravy pred terorizmom a kriminalitou. V súčasnosti má 35 členov, ktorí reprezentujú 23 štátov (ďalšie štáty a spoločnosti majú záujem o členstvo). Táto organizácia plní funkcie pre:

- výmenu skúseností, metód a informácií v oblastiach predchádzania kriminalite a terorizmu na železnici a boja proti nim,
- operatívnu výmenu informácií o bezpečnostnej situácii medzinárodného významu dotýkajúcej sa železníc,
- poskytnutie odporúčaní ostatným zložkám zodpovedným za bezpečnosť železničnej dopravy,
- poskytnutie odporúčaní železničným spoločnostiam a zložkám železničnej polície k zlepšeniu bezpečnosti a vlastných bezpečnostných postupov.

UIC rozvinuli úzku spoluprácu a väzby s americkými úradmi (v nadväznosti na 11. september 2001) deklarované na základe pracovných rokovaní konaných v:

- Maďarsku (december 2001),
- Japonsku (máj 2002),
- USA (október 2003).

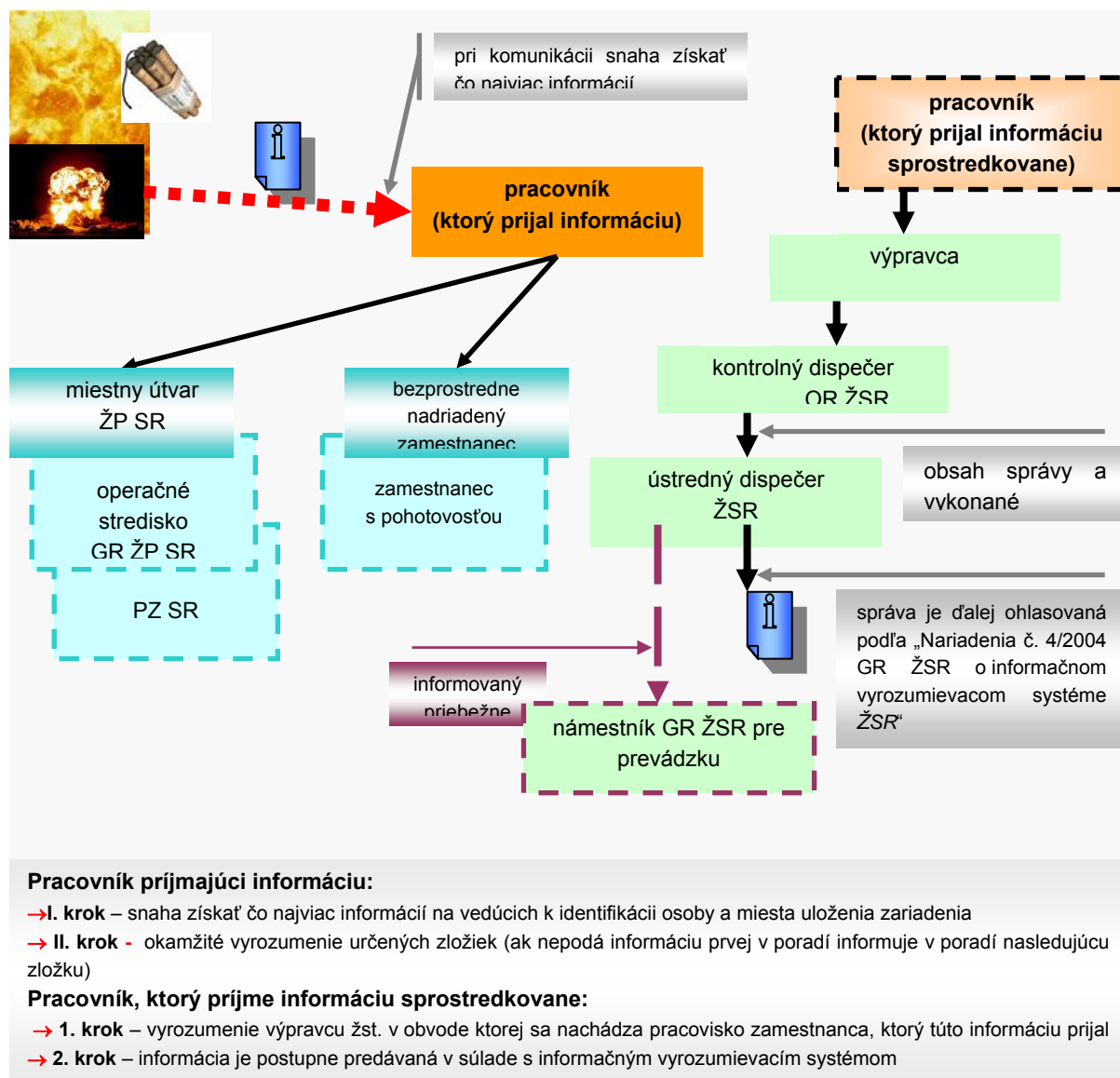
Na základe spoločného prehlásenia „*Declaration on Public Transport and Anti-Terrorism Security*“ podpísaným v Ženeve 4. júna 2004 bola začatá spolupráca v boji proti terorizmu medzi UIC a UITP.

4. OPATRENIA V PODMIENKACH ŽELEZNÍC SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Možná hrozba terorizmu na území SR je pokrytá pristúpením k plneniu úloh a záväzkov plynúcich z rozhodnutí Európskej únie, NATO a ďalších medzinárodných organizácií riešiacich danú problematiku. Pre boj s terorizmom je prijatý tzv. „*Národný akčný plán boja proti terorizmu*“ a schopnosť čeliť mu zabezpečujú v súlade s príslušnými právnymi predpismi vo vzájomnej úzkej spolupráci štátne orgány. Na riešenie týchto situácií sú pripravené základné a ostatné zložky Integrovaného záchranného systému. V podmienkach ŽSR nie sú prijaté v súčasnej dobe žiadne radikálne a striktné opatrenia na riešenie hrozby terorizmu, pričom je však pokrytá oblasť činností pre situácie, ktoré by mohli vzniknúť aj pri takýchto útokoch alebo pokusoch o ne. Ozbrojená zložka pôsobiaca a plniaca úlohy v podmienkach železničnej dopravy je Železničná polícia SR. V súlade s jej postavením bola uzatvorená medzi ŽSR a Železničnou políciou SR „*Dohoda o spoločnom postupe pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí a počas realizácie bezpečnostných opatrení vykonávaných Železničnou políciou v obvode železničných dráh*“ č.p.: 648/2005-O520 zo dňa 20. mája 2005.

Pre prípad prijatia oznámenia o uložení výbušného, alebo iného smrtiaceho zariadenia na železničnej trati, v dopravných prostriedkoch, objektoch a zariadeniach ŽSR alebo dopravcov, prípadne zistenia uloženia výbušného zariadenia alebo iného smrtiaceho zariadenia v obvode železničných dráh bolo GR ŽSR vydané „*Nariadenie č. 27/2005 generálneho riaditeľa ŽSR, ktorým sa ustanovuje postup zamestnancov ŽSR v prípade oznámenia alebo zistenia uloženia výbušného zariadenia alebo iného smrtiaceho zariadenia v obvode železničných dráh*“ zo dňa 29. júla 2005. Výbušninou v tomto prípade môže byť aj nájdená munícia v obvode železničnej dráhy a to napr. pri výkopových prácach.

V súlade s predmetným nariadením po prijatí informácie o uložení výbušného zariadenia a o úmysle uskutočniť takýto útok je potrebné získať čo najviac potrebných údajov vedúcich k identifikácii osoby prípadne o mieste uloženia výbušniny. Systém následných hlásení v rámci informačného toku na ŽSR je zobrazený na obrázku 1.

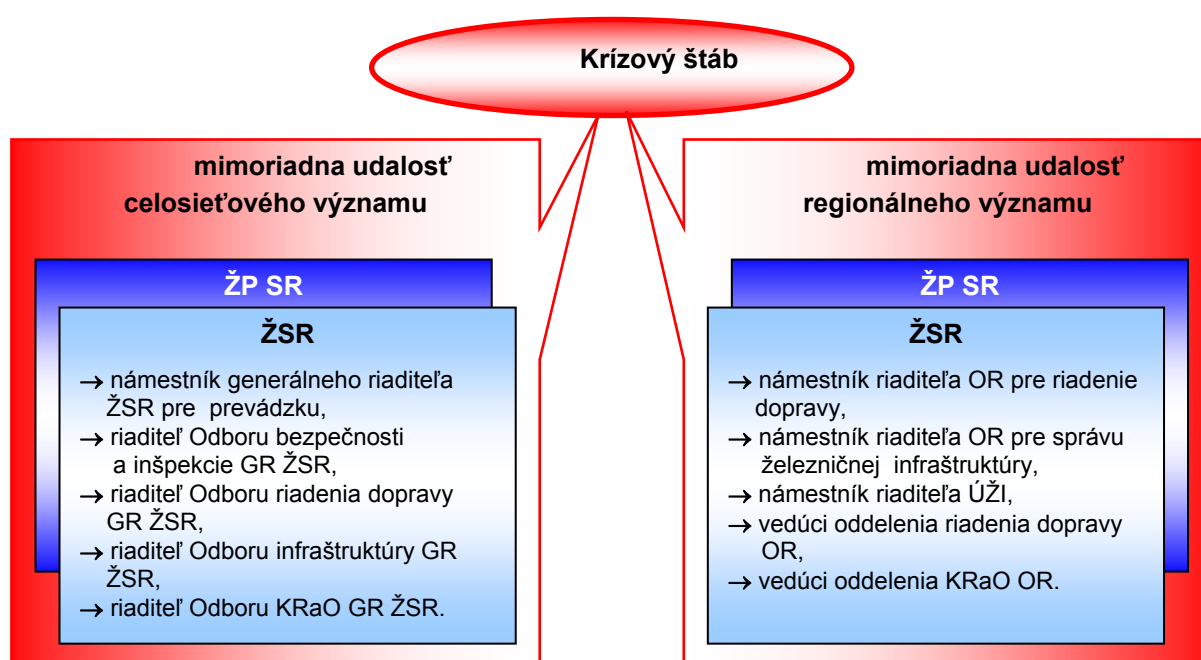
Obrázok 1 – Systém hlásení po prijatí informácie o výbušnom zariadení

Vedúci oddelení riadenia dopravy a vedúci riadiacich pracovísk riadenia dopravy vedú obaly „Mimoriadnosti“, v ktorých je súlade s predmetným nariadením uložený jeden z nasledovných dokladov:

- plány regiónu, príp. videozáznamy, na ktorých sú zmapované nebezpečné miesta (nádrže pohonných hmôt, sklady výbušných, toxických a horľavých látok, schémy budov

- elektrických a zabezpečovacích zariadení, schémy dôležitých objektov a plány príjazdových ciest k železničnej trati v priľahlých medzistaničných úsekoch),
- listy jednotnej železničnej mapy doplnené o stručný popis mostných objektov, tunelov, železničných priecestí, zárezov, násypov, prípadne iných dôležitých objektov s uvedením kilometrickej polohy a vyznačením príjazdových ciest k železničnej trati.

V zmysle spoločnej dohody medzi GR Železničnej polície SR a GR ŽSR sa podľa charakteru a závažnosti prijatej správy zriaďuje Krízový štáb (pozri Obrázok 2).

Obrázok 2 - Vytváraný Krízový štáb pri prijatí správy o výbušnom zariadení

5. ZÁVER

Problematika terorizmu je v podmienkach dopravy a železničnej dopravy osobitne riešená pomerne kvalitne na medzinárodnej úrovni. Vzhľadom na neexistenciu reálnych skúseností v našich podmienkach sa môžeme domnievať, že pripravené opatrenia sú dostatočné.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] ZBIERKA. 1999-2006., 598/2005 Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí zmien a doplnkov Poriadku pre medzinárodnú železničnú prepravu nebezpečného tovaru (RID).
- [2] Elektronický zdroj: www.WIKIPEDIA.SK, 22.12.2006).

Recenzent: prof. Ing. Josef Reitšpís, Ph.D.
Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva,